

Глушко О. З.,
молодший науковий співробітник
відділу порівняльної педагогіки
Інституту педагогіки НАПН України

ВИХОВНИЙ ЗМІСТ ПІДРУЧНИКІВ ШКІЛ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В США

Досвід українців діаспори з реалізації на різних рівнях ідеї збереження своєї ідентичності, мови, традицій, релігії в умовах життя в західному світі є цікавим та унікальним явищем.

На переконання провідних освітніх діячів діаспори в США (Г. Ващенко, І. Головінського, Є. Жарського, К. Кисілевського, Л. Кисілевської-Ткач, О. Кульчицького, Є. Федоренко) основна мета існування шкіл українознавства — це національне виховання. Таке чітке розуміння та спрямованість усієї системи українознавчої освіти не лише на навчання, а, що дуже важливо, на виховання, неодмінно відбивається й у змісті підручників. Підручники є вагомим інструментом виховання національних цінностей шкільної молоді українського походження. Зазначимо, що українська культура є тим фундаментом, на якому ці цінності зростають. Для українців діаспори важливим є не лише вивчення рідної мови, а й набуття певних знань про культуру та традиції українського народу, християнські ідеали та цінності, історію та географію України, а також формування й плекання емоційного, чуттєвого зв'язку з Україною.

Констатовано, що виховна функція підручника, направлена на виховання в учнів любові до України, до її мови, літератури, неповторної культури й традицій, до природи та історії українського народу, є ключовою (поряд із навчальною). Як бачимо, виховна функція є безпосередньо пов'язаною з цінностями. Так, зокрема французькі фахівці з підручникотворення Ф.-М. Жерар і К. Роеж'єр вважають, що у процесі розробки змісту підручника, особливу увагу необхідно приділяти ціннісно-орієнтованому матеріалу, який автори повинні добре усвідомлювати [2, с. 42].

На думку педагога Г. Ващенка, підручник має виховувати любов до рідного краю та традицій, повагу до історичних діячів, а також сприяти моральному вихованню учнів [1, с. 216]. Таким чином, поєднання в змісті

підручників навчального та виховного компонентів сприяє не лише трансляції знань про Україну, її культуру, історію, традиції, а й формує в учнів загальнолюдські й національні цінності, сприяє формуванню етичних норм і гуманістичних ціннісних орієнтацій.

Наприклад, для підручників з української мови, основним завданням є не лише розвиток в учнів усіх видів мовленнєвої діяльності, комунікативних умінь і навичок, засвоєння необхідного обсягу знань з мови, а й виховання в них любові до України та її культури. Зміст творів повинен мати як виховний, так і розвивальний характер. Таким чином, акцент на виховній функції підручника, на думку педагогів діаспори й авторів підручників, є дуже важливим моментом під час формування його змісту.

Підручники й посібники з української літератури в діаспорі зацікавлюють і створюють основу для вивчення дітьми літературного надбання українського народу. Саме від їхнього рівня значною мірою залежить успішне засвоєння літератури, а отже й формування відповідних культурних і національних цінностей у дітей українського походження у діаспорі. Ключовою тенденцією змісту сучасних підручників з української літератури й мови для шкіл української діаспори в США є їх осучаснення: автори розміщують оповідання та інші тексти, які є близькими сучасним дітям. Цінність таких підручників у тому, що автори знають умови, середовище, знають дітей, для яких вони створюють цю навчальну літературу.

Аналіз підручників з таких навчальних предметів, як історія України, географія України, культура України засвідчує, що крім безпосередніх знань із зазначених навчальних предметів, підручники також вміщують виховний зміст національного спрямування. Наприклад, у підручнику С. Рудницького «Початкова географія України», нам трапляються тексти, спрямовані на виховання любові до України: «Ми живемо на чужині, але доля нашого народу нам не байдужа. Ми повинні Україну щиро любити, для неї жити й працювати і змагатися за те, щоб наш народ був вільний на своїй землі...» [3, с. 3].

Внаслідок аналізу та синтезу нами було визначено такі складники виховного компоненту національного спрямування змісту підручника в діаспорі:

- 1) моральне виховання учнів, формування етичних норм і гуманістичних ціннісних орієнтацій, формування в учнів світоглядних позицій;

2) виховання в учнів національно-патріотичних почуттів: любові та пошани до України й українського народу, любові до української мови й літератури, до рідного краю, його природи, звичаїв, традицій і культури;

3) використання історичного матеріалу;

4) виховання толерантності у міжнаціональних стосунках;

5) встановлення взаємозв'язку виучуваного матеріалу про Україну з історією та сучасністю США (опора на життєвий досвід школярів).

Підсумовуючи, можемо стверджувати, що процес творення підручників для шкіл української діаспори в США має свої особливості. Умови життя в іншомовному середовищі, підштовхують науковців й освітніх діячів діаспори до пошуку ефективних шляхів збереження духовних надбань українського народу та подальшого передавання їх молоді українського походження. Дієвим інструментом для цього є підручники й навчальні посібники з українознавчим і виховним змістом. Отже, підручники відображають основну мету існування шкіл українознавства, а саме — національне виховання.

Список літератури

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання: підручник для педагогів. / Григорій Ващенко. — К.: Українська Видавнича Спілка, 1997. — 441 с.
2. Жерар Ф-М, Роеж'єр К. Як розробляти та оцінювати шкільні підручники / Франсуа-Марі Жерар, Ксав'є Роеж'єр / Пер. з французької Марини Марченко. — К.: К.І.С., 2001. — 352 с.
3. Рудницький С. Початкова географія України / С. Рудницький. — Нью-Йорк; Філадельфія: Шкільна рада, 1981. — 128 с.: іл.